

Regeringens proposition

1979/80: 79

om kapitaltillskott till Statsföretagsgruppen, m. m.

beslutad den 17 januari 1980.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

NILS G. ÅSLING

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås bl. a. att Statsföretag AB får vissa kapitaltillskott för att täcka förluster och genomföra investeringar i vissa av dotterbolagen.

För att täcka förluster m. m. i Kockums Industri AB, Kockums Automation AB och Kockums Chemical AB föreslås 265 milj. kr. bli anvisade. För att täcka förluster under år 1979 i Uddcomb Sweden AB föreslås ett anslag av 36 milj. kr.

Vidare föreslås att Statsföretag AB får ett medelstillskott av 640 milj. kr. för att hos Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB) täcka förluster för år 1979 och stärka den finansiella kapaciteten. Regeringen föreslås vidare få bemyndigande att ändra användningen av vissa anslag för AB Eiser.

Därutöver föreslås i propositionen att affärsverksdelegationen skall avvecklas och att samordningen mellan styrelserna för domänverket och AB Statens Skogsindustrier (ASSI) skall upphöra.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-01-17

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Bohman, Mundebo, Wikström, Friggebo, Mogård, Dahlgren, Åsling, Söder, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Adelson, Danell, Petri

Föredragande: statsrådet Åsling

Proposition om kapitaltillskott till Statsföretagsgruppen, m. m.

1 Inledning

I enlighet med riksdagens beslut våren 1979 (prop. 1978/79: 124, NU 1978/79: 47, rskr 1978/79: 356) om statens förvärv av Kockums varvsrörelse m. m. överfördes de i Kockums AB tidigare ingående industriföretagen Kockums Industri AB, Kockums Automation AB, Kockums Chemical AB och KB Kockums Chemical AB & Co från staten till Statsföretag AB (Statsföretag). Statsföretag erhöll samtidigt 50 milj. kr. för att täcka i bolagen uppkomna förluster under år 1979. Därvid anfördes att ytterligare statliga medelstillskott kunde behövas för att täcka förluster och strukturera verksamheten i de tre industriföretagen. Statsföretag har sedermera i skrivelse den 15 januari 1980 hemställt om statligt kapitaltillskott i detta syfte.

Mot bakgrund av en av Statsföretag och LKAB gemensamt genomförd strukturutredning avseende LKAB:s framtida verksamhet samt därpå följande framställan om statens medverkan i en finansiell rekonstruktion av LKAB erhöll Statsföretag vidare genom beslut av riksdagen våren 1979 (prop. 1978/79: 87, NU 1978/79: 30 rskr 1978/79: 240) ett statligt medelstillskott om 700 milj. kr. för förlusttäckning år 1978, m. m., i LKAB. Härvid uttalade riksdagen att LKAB under perioden 1979–1981 borde få möjlighet att erhålla ett statligt lån för rekonstruktionsändamål om högst 1 100 milj. kr. Lånet skulle avse att täcka förluster som kunde uppstå under åren 1979, 1980 och 1981. Det skulle ankomma på regeringen att utarbeta och förelägga riksdagen förslag till medelsanvisning och villkor för lånet. Villkoren borde enligt riksdagens uttalande i huvudsak överensstämma med

vad som gäller för statens lån för rekonstruktionsändamål till SSAB Svenskt Stål AB (jmf prop. 1977/78: 87, NU 1977/78: 45, rskr 1977/78: 198). LKAB har i skrivelse den 21 december 1979 hemställt om ett statligt rekonstruktionslån för förlusttäckning.

Riksdagen uttalade vidare i sitt beslut om finansiellt stöd till LKAB att regeringen borde ge Statsföretag och LKAB i uppdrag att utreda en om- och tillbyggnad av ett kulsinterverk i Kiruna samt att regeringen snarast därefter borde förelägga riksdagen förslag om projektets finansiering. Statsföretag har i skrivelse den 15 januari 1980 redovisat förslag om statens medverkan i finansieringen av en utbyggnad av kulsinterverket.

Riksdagen beslöt under våren 1979 också (prop. 1978/79: 104, NU 1978/79: 32, rskr 1978/79: 241) om finansiellt stöd till Uddcomb genom att ett statligt tillskott om 114,3 milj. kr, ställdes till Statsföretags förfogande för förlusttäckning m. m. i Uddcomb för år 1978. Förutsättningar skapades därigenom för att påbörja en omstrukturering av Uddcombs verksamhet. Detta strukturarbete beräknades kunna genomföras under en treårsperiod. Frågan om behov av ytterligare finansiellt stöd till Uddcomb borde enligt uttalande av riksdagen tas upp när resultatutvecklingen för de närmaste åren bättre kunde överblickas. Statsföretag har i skrivelse den 15 januari 1980 hemställt om statligt medelstillskott för täckande av förluster under år 1979 i Uddcomb.

Mot bakgrund av Statsföretagsgruppens utveckling åren 1970–1977 beslöt regeringen den 1 december 1977 att frågan om Statsföretags framtida verksamhetsinriktning m. m. skulle utredas. En särskild utredare¹ tillkallades härför. I direktiven för utredaren ingick bl. a. att lämna förslag till övergripande målsättning för Statsföretagsgruppen och mot bakgrund av denna föreslå lämplig organisation. I uppdraget ingick vidare vissa andra frågor, t. ex. en utvärdering av det s. k. offertförfarandet, förutsättningarna för affärsverksdelegationens framtida verksamhet, statens inflytande i Svenska AB Navigator och en samordning av verksamheten i ASSI och domänverket.

Utredaren, som för sitt arbete antog benämningen Statsföretagsutredningen (I 1977: 07), överlämnade den 21 december 1978 sitt betänkande (SOU 1978: 85) Statligt företagande i samhällets tjänst. Betänkandet har remissbehandlats.

I samband med behandlingen av nu aktuella frågor om medelstillskott till Statsföretagsgruppen kommer jag i det följande att ta upp vissa av de frågor som Statsföretagsutredningen har behandlat.

¹ Numera generaldirektören Gunnar Söder

2 Statsföretagsgruppens utveckling åren 1970–1979

2.1 Statsföretags bildande och uppgifter

Statsföretag bildades år 1969 (prop. 1969: 121, SU 1969: 168, rskr 1969: 381) och övertog den 1 januari 1970 aktierna i flertalet av de aktiebolag, vilkas aktier förvaltades under fonden för statens aktier. Den övergripande målsättningen för Statsföretagsgruppen angavs vid bildandet vara att under krav på lönsamhet uppnå största möjliga expansion. Genom att uppnå detta mål ansågs Statsföretagsgruppen bäst kunna fylla en näringspolitisk roll. De statliga företagen skulle vidare ha ett särskilt ansvar att ta hänsyn till samhällsintresset vid val mellan olika produktions- och lokaliseringalternativ. Därutöver skulle en strävan vara att nå allt större arbetstillfredsställelse för de anställda. Målen och villkoren för Statsföretagsgruppen skulle emellertid inte få innebära sådana inskränkningar i rörelsefriheten att den kom i ett underläge i förhållande till andra företag.

Statens ägaransvar skulle bestå i att uppställa mål för Statsföretag, följa verksamheten och därmed indirekt den statliga koncernens långsiktiga utveckling samt att integrera den statliga företagsgruppen i den allmänna näringspolitiken.

Vidare framhölls betydelsen av att det genom skapandet av Statsföretag skulle gå att skilja mellan sådana beslut av mer allmän innebörd, vilka fattas av de politiskt ansvariga instanserna i förhållande till Statsföretag, och huvudsakligen ekonomiskt/tekniskt motiverade beslut, vilka Statsföretag fattar vid utövandet av sitt ägaransvar gentemot dotterbolagen.

Statsföretag skulle utifrån de av ägaren angivna övergripande målen ange målen för de i koncernen ingående företagen. Vidare skulle Statsföretag underlätta för dotterbolagen att skaffa nödvändiga resurser för verksamheten, följa företagets planering och kontrollera att uppställda mål infriades samt vidta korrigerande åtgärder vid bristande måluppfyllelse. Detta innebar att Statsföretag ålades ansvaret för den översiktliga planeringen. Moderföretagets medverkan vid koncernens kapitalanskaffning betonades särskilt.

Andra uppgifter för Statsföretag skulle vara att verka för att de möjligheter till utveckling, rationalisering och arbetsfördelning som finns inom gruppens företag blir utnyttjade. Statsföretag borde på så sätt underlätta och stödja expansionen i de mest utvecklingsdugliga delarna av koncernen och samtidigt stimulera och medverka till ökad rationalisering i dess mindre effektiva delar.

Det i den övergripande målformuleringen angivna kravet på lönsamhet uttrycktes som att staten efter en övergångstid skulle kunna ställa samma anspråk på utdelning på sina i Statsföretag investerade medel som genomsnittligt ställs i vårt land på företag av samma slag. Efter en uppbyggnadsperiod borde Statsföretag lämna åtminstone lika stor utdelning som staten

tidigare hade erhållit från de företag som hade överförts till bolaget. I sista hand var det dock staten som avgjorde i vilken grad dotterbolagens vinstkapacitet borde tas i anspråk för utdelning.

För att förena det företagsekonomiska intresset med det samhällsekonomiska ålades Statsföretag skyldighet att på anfordran lämna offert på fullgörandet av sådana speciella uppgifter som ägaren begär. Hur offertförandet praktiskt skulle utformas fick prövas från fall till fall.

2.2 Statsföretagsgruppens sammansättning

Vid bildandet övertog Statsföretag från staten 22 aktiebolag med skiftande branschriktning, storlek och förhållanden i övrigt. Bland industriföretagen dominerade LKAB, ASSI, Norrbottens Järnverk AB (NJA) samt de två varven Uddevallavarvet AB och Karlskronavarvet AB. Vid sidan av industriföretagen fanns ett antal företag inom serviceområdet.

Även med avseende på ekonomiska förhållanden var företagen i gruppen starkt skiftande. Till gruppens ekonomiskt starka företag hörde vid bildandet LKAB, ASSI, och Svenska Tobaks AB. NJA och Uddevallavarvet hade däremot under en följd av år redovisat betydande förluster och vid flera tillfällen varit i behov av kapitaltillskott från ägaren.

De första åren kännetecknades av att Statsföretag växte genom att nya företag kom till, genom antingen förvärv eller nyetableringar. Bland förvärven kan nämnas bl. a. Berol Kemi AB (tidigare MoDo Kemi AB) och återstående 50 % av aktierna i Rockwool AB. Under åren 1976–1978 ändrades Statsföretagsgruppens sammansättning genom att Statsföretag medverkade i strukturomvandlingen av vissa branscher som drabbats av avsättnings- och lönsamhetsproblem.

Ett nytt av staten direkt ägt företag, Svenska Varv AB, bildades under år 1977 som moderbolag för de statsägda varven. Statsföretag överlät Karlskronavarvet och Uddevallavarvet till det nya bolaget.

Till följd av ekonomiska svårigheter inom handelsstålindustrin bildade Statsföretag, Gränges AB och Stora Kopparbergs Bergslags AB år 1977 ett gemensamt bolag, SSAB Svenskt Stål AB. I detta bolag kom att ingå bl. a. Norrbottens Järnverk, Domnarvets Järnverk och Oxelösunds Järnverk. Statsföretag äger hälften och de övriga två parterna varsin fjärdedel av aktierna i SSAB.

En ytterligare stor förändring i Statsföretagsgruppens struktur under de senaste åren var bildandet av en ny textil- och konfektionskoncern inom Statsföretag med AB Eiser som moderbolag.

Under åren 1975–1978 avyttrades även vissa bolag från Statsföretagsgruppen, bl. a. AB Sonab och Holmsunds Golv AB.

2.3 Statsföretagsgruppens ekonomiska utveckling

Sedan Statsföretag inledde sin verksamhet år 1970 har koncernens fakturerade försäljning i det närmaste tredubblats och uppgick år 1979 till ca 12 000 milj. kr. Antalet anställda i Sverige har under samma period ökat från ca 34 000 till ca 45 300. Statsföretagsgruppens tillväxt räknat i antalet anställda har till större delen skett genom företagsförvärv.

Investeringarna inom Statsföretagsgruppen åren 1970–1979 har varit omfattande. Totalt har under perioden investerats ca 12 600 milj. kr. Investeringarna har till övervägande del avsett nya anläggningar och varit av expansionskaraktär.

Statsföretagsgruppens investeringsvolym har varit förhållandevis större än vad som gällt för industrin i övrigt. Sålunda har investeringarna per anställd som följd av gruppens tyngdpunkt i de kapitalintensiva basindustrierna varit två till tre gånger större än i övrig industri.

Resultatutvecklingen inom Statsföretagsgruppen har visat stora variationer. För gruppen som helhet har resultatet efter finansiella kostnader och intäkter varit positivt under den första hälften av 1970-talet. För år 1974 redovisades ett överskott på ca 1 100 milj. kr. Under senare år har förlusterna emellertid varit stora. År 1976 redovisade sålunda gruppen en förlust på drygt 400 milj. kr. År 1977 försämrades resultatet ytterligare och förlusten uppgick till drygt 1 000 milj. kr. Under år 1978 redovisades en förlust om drygt 900 milj. kr. medan förlusten för år 1979 kan beräknas uppgå till ca 320 milj. kr. Avkastningen på totalt arbetande kapital har för åren 1970–1975, med undantag för år 1974, pendlat mellan drygt 4 och knappt 7 %. År 1974 uppgick avkastningen till drygt 12 %. Åren 1977 och 1978 var däremot avkastningen på totalt arbetande kapital negativ men uppgick år 1979 till ca 2 %.

Statsföretagsgruppens utveckling under 1970-talet har framför allt präglats av gruppens speciella sammansättning. Koncernens engagemang i basindustrierna är betydande. Sålunda svarade verksamheten i gruvindustrin, skogsindustrin och den petrokemiska industrin år 1979 för 49 % av gruppens fakturerade försäljning, 40 % av den samlade koncernbalansomslutningen och 39 % av det totala antalet anställda inom gruppen.

Under den första hälften av 1970-talet var utvecklingen inom de svenska basindustriföretagen förhållandevis god. Betydande branscher, såsom järnmalmsutvinning, handelsstålindustrin, den större varvsindustrin och stora delar av skogsindustrin, har emellertid successivt fått omfattande överkapacitets- och lönsamhetsproblem. Stagnationstendenser i världsekonomin under mitten av 1970-talet samt ett tidigare relativt sett högt svenskt kostnadsläge har medverkat till denna utveckling. Dessa förhållanden har starkt påverkat Statsföretagsgruppens resultatutveckling.

Statsföretagsgruppens expansion, mätt såväl i antal anställda som i investeringar, i kombination med en svag lönsamhetsutveckling, har inne-

burit att verksamheten fått finansieras främst med externt kapital. Av en total kapitalanvändning under perioden 1971–1979 på ca 17 900 milj. kr. har sålunda endast ca 2 100 milj. kr. finansierats genom medel från rörelsen, dvs. internt tillförda medel. Resten eller ca 15 800 milj. kr. har finansierats externt främst genom långfristig upplåning på ca 6 800 milj. kr. och statliga tillskott på drygt 5 700 milj. kr.

Statsföretag fick när verksamheten började ett bundet eget kapital om närmare 1 750 milj. kr., varav 1 400 milj. kr. utgjorde aktiekapital. År 1979 var motsvarande kapital ca 5 300 milj. kr., varav 3 125 milj. kr. var aktiekapital. Huvuddelen av ökningen härrör från nyemissioner. Utöver dessa tillskott har olika företag inom gruppen vid skilda tillfällen erhållit ägartillskott av staten. Sammanlagt har 4 400 milj. kr. lämnats i form av sådana tillskott. Trots de senaste årens kraftiga förluster inom gruppen har den samlade soliditeten genom de skilda tillskotten kunnat upprätthållas på en så pass hög nivå som ca 33 %.

3 Statsföretagsutredningens förslag

Statsföretagsutredningens förslag innebär en viss precisering av hittills gällande mål för Statsföretagsgruppen. Utredningen har vidare bedömt vissa finansiella frågor mot bakgrund av företagsgruppens då aktuella ekonomiska situation. Förslag lämnas att till ett nytt bolag, Strukturfinans, överföra en majoritetsandel av aktierna i vissa företag, som nu ingår i Statsföretagsgruppen och som är en finansiell belastning för gruppen. Strukturfinans förutsätts ägas direkt av staten och med stöd av statliga kapitaltillskott svara för den huvudsakliga finansieringen av de företag i vilka Strukturfinans skulle äga aktiemajoriteten. Strukturfinans föreslås också vara statens instrument i fråga om rekonstruktionsinsatser inom särskilt utsatta branscher.

I syfte att ta till vara möjligheterna till tillväxt för vissa av gruppens företag och för att få ett blandekonomiskt instrument för expansivt samarbete med andra ägarkategorier föreslår utredaren att ytterligare ett bolag bildas, benämnt Statsinvest. Till Statsinvest föreslås bli överförda aktierna i ett lämpligt urval av företagen inom Statsföretagsgruppen.

Utredaren föreslår vidare att huvudkontoren för LKAB och ASSI flyttas till Norrbotten och att företagen erhåller ersättning från staten för de kostnader flyttningen medför.

Affärsverksdelegationen föreslås bli avvecklad. Vidare föreslås att aktierna i Svenska Industrietablerings AB (Svetab) överförs från Statsföretag till Sveriges Investeringsbank AB. Ägarförhållandena för Svenska Navigator bör enligt utredningen däremot inte ändras.

I utredningen föreslås också att förenade fabriksverken (FFV) görs om till aktiebolag och integreras i Statsföretagsgruppen. Utredaren lämnar

även förslag till samordning mellan ASSI och domänverket. Slutligen har utredningen föreslagit att ett särskilt, av staten direkt ägt, förvaltningsbolag bildas för vissa energiföretag.

Enligt min mening har utredaren behandlat många väsentliga frågeställningar som rör Statsföretagsgruppen. De förslag till framtida mål och övergripande organisation som lämnats har, i beaktande av de ekonomiska problem som funnits inom Statsföretagsgruppen under senare tid, utformats för att lösa Statsföretagsgruppens interna finansiella svårigheter. De synpunkter som lämnats under remissbehandlingen av utredningens förslag om Statsföretagsgruppens framtida mål och övergripande organisation har emellertid inte varit entydiga.

Jag anser att nämnda frågor kräver ytterligare överväganden. Jag avser därför att nu, utöver Statsföretagsgruppens kapitalbehov på kort sikt och några till detta knutna frågor, endast att ta upp frågan om styrelsens sammansättning i domänverket och förslaget att avveckla affärsverksdelegationen.

4 Vissa preciseringar av Statsföretagsgruppens nuvarande målsättning

I samband med bildandet av Statsföretag godkände riksdagen vad som anförts i tidigare nämnda proposition rörande målsättningen för de statliga företagen. Godkännandet innebar som nämnts att den allmänna, övergripande målsättningen för Statsföretag skulle vara att under krav på lönsamhet uppnå största möjliga expansion. Den huvudsakliga uppgiften för regeringen vid utövandet av ägarfunktionen gentemot bolaget är att inom ramen för den övergripande målsättningen uppställa preciserade mål för detta och följa dess verksamhet.

Betydande erfarenheter i fråga om Statsföretags verksamhet har vunnits sedan Statsföretag bildades. Detta gör det möjligt att nu ytterligare konkretisera och precisera målen för företaget. Därigenom erhåller bolaget också bättre möjligheter att utveckla en verksamhetsstrategi för Statsföretagsgruppen och att fastställa målen för dotterbolagens verksamhet i syfte att anpassa företagsgruppens verksamhet och organisation till de snabba förändringar som nu äger rum inom näringslivet.

Som jag nyss nämnde ankommer det på regeringen att uppställa preciserade mål för Statsföretag. Som en allmän utgångspunkt för de förslag om anslag som jag tar upp i det följande anser jag det dock lämpligt att jag i detta sammanhang något redovisar min syn på dessa mål.

4.1 Statsföretagsgruppens möjlighet till expansion

Jag vill inledningsvis framhålla att svensk industri f. n. står inför speciella krav på förändring och förnyelse. Som motvikt till vikande tendenser inom utsatta näringsgrenar måste en tillväxt eftersträvas på områden med bättre framtidsförutsättningar.

För Statsföretagsgruppen – liksom för svensk industri i övrigt – bör därför på sikt eftersträvas en verksamhet som har goda framtidsförutsättningar. Genom bl. a. företagen i basindustrierna är gruppen engagerad på områden, där en minskning av verksamheten kan bli nödvändig i syfte att stärka berörda företags långsiktiga konkurrenskraft. Av näringspolitiska skäl torde det även i framtiden vara ofrånkomligt med ett statligt engagemang i basindustrierna. Förväntningar på Statsföretags totala expansion bör anpassas till nämnda förhållanden. Enligt min bedömning har Statsföretag med nuvarande sammansättning av företag begränsade möjligheter att under de närmaste åren expandera sin totala verksamhet. Det finns emellertid inom koncernen företag som har god konkurrensförmåga. På sådana områden är det angeläget att under krav på lönsamhet söka expandera i syfte att t. ex. kompensera negativa sysselsättningseffekter p. g. a. reduceringar inom andra delar av gruppen. Alla förutsättningar att successivt effektivisera företagsgruppens verksamhet måste tillvaratas. Den kommer annars att få en olämplig struktur och bli ett allt mer tyngande inslag i det svenska näringslivet.

Vid Statsföretags bildande angavs från statsmakternas sida att målen och villkoren för de statliga företagen inte får innebära sådana inskränkningar i deras rörelsefrihet att de placeras i ett underläge i förhållande till andra företag. Statsföretags möjligheter att utvecklas på avsett sätt skulle annars kunna äventyras. Statsmakterna kan dock som ägare till Statsföretag ställa speciella närings- och regionalpolitiska krav på gruppens verksamhet. Dessa krav kan variera. Sålunda har t. ex. Statsföretagsgruppen, som jag tidigare har nämnt, att ta särskild hänsyn till samhällsintresset vid val mellan olika produktions- och lokaliseringsalternativ. Med stöd av de närings- och regionalpolitiska medel som samhället ställer till företagens förfogande bör Statsföretag, liksom andra företag, självfallet aktivt verka för att inom ramen för sina resurser förverkliga de mål som statsmakterna har fastställt inom närings- och regionalpolitiken. Ägarens krav på Statsföretagsgruppen i nämnda avseenden kan emellertid i många fall vara större. Härvid bör gälla att ägarens företagsekonomiska och samhällsekonomiska intressen förenas på ett ändamålsenligt sätt. Statsmakterna använde vid bildandet av Statsföretag offerttekniken som ett sätt att åstadkomma detta. Enligt min mening är denna teknik även i fortsättningen tillämplig i sådana fall. Statsföretag har härvid skyldighet att på ägarens uppmaning avge offert avseende erforderligt medelstillskott för att kunna fullgöra samhällsekonomiska mål.

4.2 Krav på avkastning från Statsföretag

Vid Statsföretags bildande förutsattes som jag nyss nämnde att ägaren efter en övergångstid borde kunna ställa samma anspråk på utdelning på sina investerade medel som genomsnittligt ställs i Sverige på företag av detta slag. Statsföretag borde efter en uppbyggnadsperiod kunna lämna åtminstone lika stor utdelning som staten då erhöll från de företag som överfördes till Statsföretagsgruppen. På längre sikt borde Statsföretags vinstkapacitet kunna växa.

Statsföretags hittillsvarande samlade utdelning till staten har varit begränsad. Sammanlagt har 118 milj. kr. avsatts för utdelning under åren 1973–1975. Därutöver har gällt att Statsföretag avsatt sammanlagt 145 milj. kr. av beskattade medel under åren 1970–1977 för att finansiera Norrlandsfondens verksamhet. Under senare år har något utdelningskrav inte aktualiserats från ägaren med hänvisning till företagsgruppens ekonomiska svårigheter och behov av konsolidering.

Jag bedömer att Statsföretag bör söka uppnå en lönsamhet som medger en viss avkastning på ägarkapitalet. Jag finner det vidare angeläget att ett avkastningskrav aktualiseras även om vissa företag inom Statsföretagsgruppen f. n. visar negativa resultat. Krav på lönsamhet måste på sikt ställas även för dessa företag. Ett konkret avkastningskrav från ägaren skulle enligt min mening kunna bidra till att motivationen för ökad lönsamhet i gruppens samtliga företag stärks.

På längre sikt bör avkastningskravet ges likartad omfattning som för motsvarande privatägda företag. Som jämförelse kan nämnas att de svenska börsbolagens genomsnittliga utdelning under de senaste fem åren har uppgått till ca 3 % av företagens egna kapital. På kortare sikt torde nuvarande ekonomiska förhållanden inom Statsföretagsgruppen kunna påverkas endast i begränsad utsträckning. Utdelningskravet för de närmaste åren bör därför formuleras med hänsyn till de speciella lönsamhets- och finansieringsproblem som under denna tid kan finnas inom de delar av Statsföretagsgruppen som statsmakterna i särskild ordning medverkar i finansieringen av. Av koncernens samlade tillgångar kan en relativt stor del inte väntas ge positiva resultat tillskott på kort sikt. Jag återkommer i det följande till en prognos över Statsföretagsgruppens ekonomiska utveckling under de närmaste åren. I syfte att nå jämförbarhet med andra företag bör utdelningskravet kopplas till storleken på riskkapitalet i hela koncernen och, efter hänsynstagande till de särskilda förhållandena inom Statsföretagsgruppen, motsvara den utdelning som liknande företag med annan ägarstruktur genomsnittligt kan väntas lämna under motsvarande period. Det ankommer på regeringen att i utövandet av ägarfunktionen gentemot Statsföretag fastställa ett årligt utdelningskrav på bolaget.

De åligganden som kan åvila Statsföretag i fråga om att lösa särskilda samhällsekonomiskt betingande problem kan motivera att avkastningskra-

vet även framgent kan komma att något avvika från andra företag. Detta kan sålunda vara aktuellt om genomförandet av erforderliga strukturförändringar annars skulle komma i konflikt med de närings- och regionalpolitiska krav som kan ställas på Statsföretagsgruppen.

4.3 Övrigt

Statsföretagsgruppens medverkan i en omstrukturering och en expansiv utveckling av det svenska näringslivet tillsammans med ett uppfyllande av ett utdelningsmål torde innebära behov av strukturåtgärder inom koncernen för att dess effektivitet i närings- och regionalpolitiken och som företagsekonomisk enhet inte skall äventyras. Frihet och skyldighet bör härvid finnas för Statsföretagsgruppen att initiera och genomföra önskvärda förändringar. Här bör ingå såväl komplettering av gruppen med nya verksamheter som avveckling eller försäljning av koncernenheter. Vidare förutsätts att de speciella möjligheter till samverkan som en koncernkonstruktion innebär och den spridning på olika verksamhetsområden som karakteriserar gruppen blir utnyttjade av de skilda företagen i syfte att uppnå det koncernövergripande målet och begränsa resursbehovet för att fullgöra ägarens ambitioner.

Bland moderbolagets huvuduppgifter har hittills ingått att underlätta de rörelsedrivande dotterbolagens kapitalanskaffning. Jag vill framhålla att redan vid bildandet av Statsföretag bedömdes de finansiella frågorna vara ett väsentligt inslag i moderbolagets verksamhet. Statsföretag skulle ges förutsättningar att ansvara för en fortlöpande affärsmässigt motiverad upplåning på kapitalmarknaden. Ägarens finansiella medverkan skulle, liksom i andra företag, begränsas till nyemission och andra tillskott för medverkan i stora och lönsamma nysatsningar eller vid särskilt betydande utvecklingssteg.

En förutsättning för att Statsföretag skall kunna klara en erforderlig upplåning torde vara att koncernen uppfyller kreditmarknadens krav på långsiktig betalningsförmåga. Skulle så inte ske, kommer Statsföretag att behöva ökande statliga medelstillskott för att finansiera gruppens löpande affärsmässiga verksamhet. Jag anser emellertid att statliga tillskott i princip bör begränsas till nyss nämnda fall. En väsentlig rubbning av rollfördelningen mellan ägaren och Statsföretag skulle annars ske.

Mot bakgrund av en väntad svag resultatutveckling under de närmaste åren för framför allt gruppens basindustriföretag och åtföljande effekter på Statsföretags kapitalgenereringsförmåga kan det inte uteslutas att företagsgruppens nuvarande goda soliditet kan komma att minska. På längre sikt kan det emellertid finnas skäl till att inom ramen för företagsgruppens egna resurser åter söka nå en förbättrad soliditet för att möta de resultatvaria-

tioner som kan väntas för Statsföretag till följd av bl. a. gruppens konjunkturberoende.

Skulle en minskning av soliditeten ske inom de närmaste åren, måste Statsföretag genom en lämplig finansieringspolitik söka begränsa konsekvenserna härav på koncernens möjligheter till framtida nyupplåning. Detta gäller särskilt moderbolaget, vars möjligheter att underlätta de rörelse-drivande bolagens finansiering i annat fall inskränks. Statsföretagsgruppens utvecklingsmöjligheter måste sålunda sättas i relation till den egna kapitalgenereringsförmågan i syfte att möjliggöra en egen kommersiellt motiverad upplåning och begränsa kraven på finansiell medverkan från ägaren.

5 Bedömning av Statsföretagsgruppens ekonomiska utveckling under åren 1980 och 1981

Enligt Statsföretags långsiktsplan för åren 1979-1981 kommer utvecklingen under de närmaste åren att kännetecknas av försäljningsökningar och en viss resultatförbättring. Långsiktsplanen bygger på material som har tagits fram och ställts samman av de enskilda dotterbolagen. Av långsiktsplanen framgår bl. a. följande.

Enligt Statsföretag kan väntas att den svenska konjunkturuppgången under åren 1978 och 1979 följs av en nedgång under främst år 1981. Åren 1979-1981 innebär emellertid sammantaget gynnsammare marknadsförutsättningar för gruppen. Genom den stora tyngd basindustriföretagen har inom gruppen påverkar emellertid skiftningar i den internationella konjunkturen, prisbildningen och valutautvecklingen starkt gruppens kommersiella situation. Därmed måste all övergripande flerårig planering för Statsföretagsgruppen omges med starka reservationer.

Mot bakgrund av väntade gynnsammare marknadsförutsättningar samt idrifttagande av nya produktionsanläggningar inom flera företag i gruppen beräknas en kraftig försäljningsökning under perioden. Statsföretagsgruppens försäljningsintäkter bedöms komma att öka från 12 000 milj. kr. år 1979 till 15 200 milj. kr. år 1981, vilket innebär en genomsnittlig årlig ökning med närmare 14 %. Av denna ökning beräknas volymökningar svara för ca 6 %. Försäljningsökningen är främst hänförlig till ASSI och LKAB.

Försäljningen på utländska marknader uppgick år 1979 till drygt 6 100 milj. kr. eller till drygt 50 % av gruppens totala försäljning. Exportens andel av försäljningen beräknas år 1981 vara ungefär lika stor.

Statsföretagsgruppens samlade resultat och lönsamhet väntas förbättras under perioden. Resultatet efter finansiella intäkter och kostnader beräknas utvecklas från en förlust på 320 milj. kr. år 1979 till en vinst på ca 100 milj. kr. år 1981. Resultatförbättringen är i huvudsak hänförlig till att tidigare förluster inom ASSI och LKAB förväntas kunna reduceras betyd-

ligt under perioden. Osäkerheten i dessa antaganden är emellertid stor till följd av företagens starka konjunkturberoende.

Statsföretagsgruppens sammanlagda investeringar under åren 1980 och 1981 beräknas uppgå till ca 3 250 milj. kr. Av planerade investeringar avser ca tre fjärdelar investeringar i basindustrierna. Av de enskilda bolagen beräknas ASSI svara för den största investeringsvolymen.

Statsföretagsgruppens positiva resultatutveckling för perioden 1979-1981 är som tidigare nämnts i väsentlig utsträckning hänförlig till att de två basindustriföretagen ASSI och LKAB väntas kunna minska sina tidigare förluster. Gruppens basindustriföretag väntas dock inte, trots investeringar på 4 800 milj. kr. under perioden 1975-1979 och planerade investeringar om drygt 2 700 milj. kr. under åren 1980 och 1981, sammantaget ge överskott under åren 1979-1981 trots den relativt sett positiva konjunktursituation som dessa år genomsnittligt kan väntas erbjuda. Ses utvecklingen för Statsföretagsgruppen i ett längre perspektiv, är den nuvarande resultatsituationen bekymmersam och den fordrar kraftfulla åtgärder för att begränsa behovet av framtida, omfattande statliga kapitaltillskott.

Vad gäller finansiering och soliditet pekar Statsföretagsgruppens långsiktplan på en uppgång i självfinansieringsgraden. Internt tillförda medel under åren 1980 och 1981 väntas uppgå till ca 1 300 milj. kr., varigenom självfinansieringsgraden genomsnittligt väntas bli drygt 30%. Denna har under senare år varit negativ. Gruppens kapitalbehov under åren 1980 och 1981 beräknas därutöver kunna täckas genom dels en viss ökning av den långfristiga upplåningen och en relativt kraftig minskning av rörelsekapitalet, dels statliga tillskott. Statsföretagsgruppens soliditet beräknas visserligen sjunka men bl. a. till följd av begärda statliga tillskott hålla sig över 30% år 1981.

Statsföretagsgruppens planerade investeringar och väntade ekonomiska utveckling under de närmaste åren bygger i viss utsträckning på att statliga medelstillskott erhålls. Enligt min bedömning är sådana tillskott nödvändiga för att en redan påbörjad angelägen rekonstruktion av delar av Statsföretagsgruppens verksamhet skall kunna fullföljas. Jag återkommer i det följande till de av Statsföretag aktualiserade behoven av statliga kapitaltillskott avseende Kockums Industri m. fl. bolag, LKAB och Uddcomb. Jag bedömer att, om kapitaltillskott ställs till Statsföretagsgruppens förfogande i den omfattning och på det sätt som jag avser att förorda, kan gruppens kapitalbehov i övrigt under de två närmaste åren täckas genom dels internt genererade medel, dels ett utnyttjande av gruppens egen upplåningskapacitet. Undantag härvid kan avse frågan om Uddcombs framtid, vilken avses tas upp till behandling av Statsföretag så snart en pågående utredning om Uddcombs framtida möjligheter genomförts och frågan om förlusttäckning i LKAB för åren 1980 och 1981. Statsföretagsgruppens finansiella utrymme kan emellertid under perioden bedömas bli begränsat. Större negativa avvikelser från företagets långsiktplan eller nya stora

affärs- eller samhällsmotiverade engagemang kommer därför att kräva kraftfulla insatser från Statsföretagsgruppens sida i syfte att begränsa därvid uppkomna finansiella problem.

6 Medelstillskott för Kockumsföretagen

Genom beslut av riksdagen (prop. 1978/79: 124, NU 1978/79: 47, rskr 1978/79: 356) godkändes ett avtal mellan staten och Kockums AB enligt vilket staten förvärvade Kockums Varv m. fl. företag i Kockumskoncernen. I enlighet med riksdagens bemyndigande överfördes den 15 juni 1979 aktierna i några av de förvärvade bolagen nämligen Kockums Industri, Kockums Automation och Kockums Chemical utan vederlag till Statsföretag. Nämnade företag med dotterbolag benämns i det följande Kockumsföretagen. En förutsättning för Statsföretags övertagande av företagen var att Statsföretag inte skulle belastas finansiellt/ekonomiskt genom övertagandet. Statsföretag erhöll 50 milj. kr. för att täcka den beräknade förlusten för år 1979 och för att stärka soliditeten i företagen. Statsföretag övertog utan vederlag en fordran på Kockums Industri på 165 milj. kr. Föredraganden framhöll att det inte kunde uteslutas att ytterligare medel kunde behövas för att finansiera struktureringen av Kockums Industri och ge företaget en soliditet anpassad till den framtida verksamhetens bedrivande. Om så skulle visa sig vara fallet, var han beredd ta upp frågan om ytterligare medel för ändamålet (prop. 1978/79: 124 s. 12).

6.1 Kockumsföretagens verksamhet

Kockums Industris verksamhet är uppdelad i divisionerna för transport, skogsbruk och skogsindustri.

Transportdivisionen tillverkar stela och midjestyrdumpers för förflyttning av jord och sten. Divisionen, som ligger i Landskrona, har 350 anställda och omsättningen år 1979 uppgick till ca 145 milj. kr. Mer än 90 % av divisionens produktion exporteras.

Skogsbruksdivisionen tillverkar skogsbruksmaskiner vid fabriker i Söderhamn, Stenselse och Filipstad. Divisionen har ca 550 anställda och omsättningen var 150 milj. kr. år 1979.

Skogsindustridivisionen tillverkar maskiner och anläggningar för sågverk. Verksamheten är lokaliserad till Söderhamn. Divisionen har ca 350 anställda och dess omsättning år 1979 uppgick till 90 milj. kr.

Kockums Industries Ltd i Canada tillverkar utrustning för sågverk. Företaget hade år 1979 en försäljning på ca 90 milj. kr. och sysselsätter ca 260 personer.

Kockums Industries Inc. i Förenta starterna tillverkar utrustning för sågverk och marknadsför skogsbruksmaskiner tillverkade i Sverige. Före-

tagets omsättning år 1979 uppgick till ca 100 milj. kr. Företaget sysselsätter ca 280 personer.

Kockums Industri har dessutom försäljningsbolag i Norge, Finland, Förbundsrepubliken Tyskland, Frankrike, Storbritannien och Australien. Kockums Industris totala omsättning uppgick år 1979 till ca 700 milj. kr. Antalet anställda uppgår till ca 2 000, varav i Sverige ca 1 300.

Kockums Automation arbetar huvudsakligen inom produktområdena fartygsautomatik, sågverksautomatik och ljudsignalapparater. Tillverkningen sker i Malmö och Västerås. Företaget hade år 1979 en försäljning på 60 milj. kr. Antalet anställda uppgår till ca 170.

Kockums Chemical bedriver utvecklingsarbete inom området biokemi. Det längst komna projektet är ett indikatorsystem, som gör det möjligt att på ett enkelt sätt kontrollera temperaturbehandlingen av tid/temperaturkänsliga produkter, såsom kylda och djupfrysta livsmedel samt farmaceutiska produkter. Verksamheten bedrivs i Malmö och Kallhäll och sysselsätter ca 30 personer.

6.2 Statsföretags skrivelse

Statsföretag har i skrivelse den 15 januari 1980 med hänvisning till de villkor för Statsföretags övertagande av vissa bolag inom Kockums-koncernen som angivits i prop. 1978/79: 124, anhållit om kapitaltillskott på 267,5 milj. kr. för förlusttäckning m. m. för år 1979 i Kockums Industri, Kockums Automation och Kockums Chemical. Härutöver har Statsföretag anhållit om ett rekonstruktionslån med villkorlig återbetalningsskyldighet på 150 milj. kr. för förlusttäckning i Kockums Industri för verksamhetsåren 1980–1982. Villkoren för lånet bör enligt Statsföretag överensstämma med vad som gäller för statens lån för rekonstruktionsändamål till SSAB Svenskt Stål AB. Av skrivelsen framgår bl. a. följande.

Statsföretag har genomfört ett omfattande utredningsarbete för att kunna precisera behovet av ytterligare medel i Kockumsföretagen. Utredningsarbetet har genomförts i samarbete med företagsledningarna och representanter för de anställda i de berörda företagen. Härvid har bl. a. föreslagits organisationsförändringar och effektivitetshöjande åtgärder.

Statsföretag framhåller att det ekonomiska resultatet för den svenska verksamheten inom Kockums Industri har varit mycket dåligt under åren 1978 och 1979 samt att förlust kan väntas även för åren 1980 och 1981. För år 1979 beräknas Kockums Industri redovisa en förlust efter extraordinära kostnader men före bokslutsdispositioner och skatt på 163 milj. kr. (år 1978 –112 milj. kr.). Resultatutvecklingen har medfört att soliditeten vid Kockums Industri har urholkats, även med beaktande av att Statsföretags fordran på Kockums Industri på 165 milj. kr. kommer att efterskänkas. Enligt de bokslut som upprättats per tillträdesdagen, den 15 juni 1979, hade företagen då ett eget kapital på –26 milj. kr. att jämföra med skulder på över 800 milj. kr.

Statsföretag bedömer att det är möjligt att på sikt uppnå ett positivt resultat för Kockumsföretagen. Förutom omfattande effektivitetshöjande åtgärder fordras dock en finansiell rekonstruktion som innebär täckning av förlusterna t. o. m. år 1982, nedskrivning av vissa tillgångar, tillskott för finansiering av vissa eftersatta investeringar och en höjning av soliditeten.

Det totala behovet av medel enligt Statsföretags bedömning framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

	Kockums Automation	Kockums Chemical	Kockums Industri
Förlust inkl. extraordinära kostnader för år 1979		9,5	162,8
Nedskrivning av byggnader per 1979-12-31			28,2
Bidrag till eftersatta miljöinvesteringar			19,4
Tillskott för höjning av soliditeten	11,0		63,6
Speciella insatser för Kockums Landsverk			11,0
Avgår redan erhållet medelstillskott			-50,0
Beräknad förlust 1980-1981		12,0	(70,0)
Totalt tillskott	11,0	21,5	235,0

Statsföretag anholder sålunda om ett aktieägartillskott på 235 milj. kr. för Kockums Industri, 11 milj. kr. för Kockums Automation och 21,5 milj. kr. för Kockums Chemical eller tillsammans 267,5 milj. kr. För förlusttäckning i Kockums Industri under åren 1980-1982 anholder Statsföretag om ett lån med villkorlig återbetalningsskyldighet på 150 milj. kr.

Statsföretag anför i sin skrivelse att en omorganisation av *Kockums Industri* kommer att genomföras i avsikt att integrera företaget i Statsföretagsgruppen. Transportdivisionen kommer att överföras till AB Kockums Landsverk som i sin tur kommer att föras över till Kalmar Verkstads AB. Kockums Industri kommer därefter att bestå av skogsbruks- och skogsindustridivisionerna.

Statsföretag bedömer att transportdivisionen har förutsättningar att överleva på längre sikt. Produktionskostnaderna är dock f. n. för höga och ett effektiviseringsprogram måste genomföras. För ett sådant program jämte vissa marknadsinvesteringar begär Statsföretag ett tillskott på 11 milj. kr. För att förbättra lönsamheten krävs även ökad volym och förädlingsgrad. Betydande investeringar krävs för detta ändamål och för att uppnå en acceptabel arbetsmiljö. Transportdivisionens driftförlust beräknas uppgå till 21 milj. kr. år 1979. Härtill kommer extraordinära kostnader på 4,1 milj. kr.

Skogsbruksdivisionen har drabbats mycket hårt av konjunkturnedgång-
en åren 1976-1978 inom skogsindustrin. Skogsbruksdivisionen har under denna period redovisat stora förluster. Avsättningen av skogsbruksma-

skiner har halverats. Detta har medfört att kapacitetsutnyttjandet i fabriker ligger på en mycket låg nivå.

Under första halvåret 1979 fördes förhandlingar mellan Statsföretag, Volvo BM och Östbergs fabriker (ÖSA) om att slå samman skogsmaskintillverknigen inom de tre företagen. Förhandlingarna med ägarna till ÖSA avbröts i april då dessa träffade avtal med ett finländskt företag om överlåtelse av 49 % av aktierna i ÖSA. Förhandlingarna med Volvo BM fortsatte men avbröts i månadsskiftet maj/juni 1979 då Volvo träffade avtal med det finländska företaget Valmet om överlåtelse av sin skogsmaskintillverknigen.

Statsföretags bedömning är att det finns en växande marknad för skogsbruksdivisionens produkter och att divisionen bör ha förutsättningar att uppnå ett positivt verksamhetsresultat fr. o. m. år 1982. En förutsättning är dock enligt Statsföretags bedömning att enheterna moderniseras och att anläggningstillgångar som inte utnyttjas i produktionen skrivs ned. Skogsbruksdivisionens driftförluster beräknas till 45 milj. kr. år 1979. Härtill kommer extraordinära kostnader på 6,6 milj. kr. och behov av nedskrivning av fastigheter på 9,3 milj. kr.

Skogsindustridivisionens driftförlust år 1979 uppgick till 15,9 milj. kr. Enligt Statsföretags bedömning hänför sig förlusterna i stor utsträckning till bristande effektivitet i produktionen. Det finns goda möjligheter att rationalisera produktionen. Genom att se över vilka produkter som tillverkas och genom att införa nya styr- och kontrollsystem kan resultatet förbättras väsentligt. Resultatförbättringen är dock beroende av att vissa tillgångar skrivs ned till en nivå som motsvarar deras utnyttjandegrad. Detta nedskrivningsbehov uppgår till 18,9 milj. kr. Statsföretags bedömning är att skogsindustridivisionen skall kunna uppvisa ett positivt resultat år 1982 när igångsatta och planerade effektivitetshöjande åtgärder har genomförts.

Statsföretag begär utöver täckning av divisionernas förlust för år 1979 på 92,6 milj. kr. ett tillskott på 15,6 milj. kr. för vissa koncerngemensamma kostnader vid Kockums Industri och till följd av bl. a. anpassning till inom Statsföretagsgruppen tillämpade värderingsprinciper för tillgångar ett tillskott på 48,2 milj. kr. Statsföretag begär vidare förlusttäckning för vissa utländska dotterbolag inom Kockumsföretagen med 6,4 milj. kr. Den beräknade förlusten för Kockums Industri för år 1979 uppgår således till 162,8 milj. kr.

Statsföretag anför vidare att betydande investeringar krävs för att uppnå en acceptabel arbetsmiljö, eftersom sådana investeringar har eftersatts under flera år. Statsföretag hemställer om tillskott på 19,4 milj. kr. för att finansiera dessa investeringar. Övriga erforderliga investeringar förutsätts kunna finansieras på ett normalt sätt genom upplåning under förutsättning att Kockums Industri erhåller en för den framtida verksamheten lämplig soliditet. För att anpassa soliditeten för Kockums Industri till Statsföretagsgruppens i övrigt begärs ett aktieägartillskott på 63,6 milj. kr.

Statsföretag bedömer att åren 1980 och 1981 medför förluster för Kockums Industri i storleksordningen 70 milj. kr. Fr. o. m. år 1982 kan rörelsen troligtvis ge ett positivt resultat. Osäkerheten i prognosen är stor. Statsföretag begär mot denna bakgrund att Kockums Industri för förlusttäckning åren 1980–1982 beviljas ett rekonstruktionslån på högst 150 milj. kr. I det angivna medelsbehovet har ingen hänsyn tagits till kapitalbehovet för strukturinsatser inom skogsbruks- och sågverksmaskinbranscherna.

Beträffande *Kockums Automation* har Statsföretag bedömt att bolaget har goda utvecklingsmöjligheter. För att trygga den fortsatta utvecklingen kommer företaget att försöka bredda produktprogrammet och även söka sig in i nya branscher. Bolagets eget kapital var vid övertagandet alltför lågt i förhållande till verksamhetens omfattning.

Härtill kommer att 1979 års resultat belastas med extraordinära kostnader för att avveckla en olönsam produktgrupp och andra erforderliga nedskrivningar. Mot bakgrund av bolagets finansiella ställning har Statsföretag begärt 11 milj. kr. i tillskott för finansiell rekonstruktion av Kockums Automation. Medlen avses bli tillförda bolaget genom nyemission.

När det gäller *Kockums Chemical* konstaterar Statsföretag att bolagets första produkter nu föreligger färdiga för marknadsintroduktion och att en produktionsapparat finns uppbyggd. Marknadsföringen bedöms gå långsamt, eftersom en helt ny marknad skall arbetas upp. Bolaget har ännu inte redovisat några intäkter. Statsföretag anser att kompletterande studier behövs för en säker bedömning av verksamhetens affärsmässiga förutsättningar. Ytterligare utredningar kommer att genomföras rörande företagets framtid. Kostnaderna för verksamheten vid Kockums Chemical under år 1979 har beräknats till 9,5 milj. kr. och för år 1980 till 12 milj. kr. Statsföretag har i sin framställning begärt tillskott med dessa belopp.

6.3 Finansiering av Kockumsföretagen

Statsföretags utredning om Kockumsföretagen har enligt min mening visat att omfattande rekonstruktionsåtgärder är nödvändiga främst vad gäller Kockums Industri för att företaget skall kunna leva vidare. De belopp som fordras är betydande.

Det är enligt min mening av största vikt att åtgärder vidtas för att företaget snabbt skall bli lönsamt. Olika strukturåtgärder, inkl. avveckling av olönsam verksamhet, kan härvid bli aktuella. Enligt min mening bör Statsföretag och Kockums Industri även spela en aktiv roll i den fortsatta strukturomvandling som är önskvärd inom nordisk skogsmaskintillverkning och i de strävanden som pågår att finna en bärkraftig struktur för den svenska sågverksutrustningsindustrin.

Statsföretag har hemställt om ett tillskott av 267,5 milj. kr. och ett lån av 150 milj. kr. för bl. a. förlusttäckning och soliditetshöjning i Kockumsföretagen. Jag är emellertid inte beredd att tillstyrka en insats av statliga medel

av denna storlek. Statsföretag bör enligt min mening och i enlighet med vad som sagts i prop. 1978/79: 124 erhålla förlusttäckning för Kockumsföretagen för år 1979 och därutöver ges möjlighet att tillföra företagen medel för en viss soliditetsförstärkning. Jag beräknar erforderliga medel för detta till 265 milj. kr. som bör lämnas som ett medelstillskott till Statsföretag. Medlen bör tas upp på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1979/80.

7 Medelstillskott för LKAB

Riksdagen beslöt våren 1979 (prop. 1978/79: 87, NU 1978/79: 30, rskr 1978/79: 240) att staten skulle lämna Statsföretag ett tillskott av 700 milj. kr. för att genomföra en finansiell rekonstruktion av LKAB. Medlen har använts för att täcka 1978 års förlust i LKAB och för att möta finansiella påfrestningar under år 1979 genom förstärkning av det egna kapitalet.

Riksdagens beslut förutsatte dessutom att LKAB skulle få möjlighet att under åren 1979–1981 erhålla ett statligt lån för rekonstruktionsändamål på högst 1 100 milj. kr. i syfte att täcka förluster som kan uppstå under vart och ett av verksamhetsåren 1979, 1980 och 1981.

I propositionen lämnades en redogörelse för verksamheten vid LKAB och det arbete som pågår inom företaget för att effektivisera verksamheten och minska förlusterna. Propositionen innehöll även en redogörelse av resultatet av det utredningsarbete som hade genomförts av en arbetsgrupp bestående av företrädare för Statsföretag, LKAB och berörda personalorganisationer. Arbetsgruppen, som för sitt arbete antog namnet Strukturutredning LKAB 1978, hade till uppgift att analysera LKAB:s förutsättningar att bedriva en företagsekonomiskt lönsam brytning och försäljning av järnmalm. Utredningens huvudslutsats var att LKAB:s möjligheter att leva kvar som ett betydande järnmalmsföretag under lång tid framöver är goda. Viktiga förutsättningar härför är dock bl. a. att de åtgärder som har satts igång för att åstadkomma resultatförbättring med kraft fullföljs och att en finansiell rekonstruktion av LKAB genomförs.

LKAB har i skrivelse den 21 december 1979 redogjort för utvecklingen under år 1979 och begärt ett statligt rekonstruktionslån för förlusttäckning.

LKAB konstaterar i sin skrivelse att utvecklingen under år 1979 har inneburit att leveranserna har fortsatt att öka. För hela året beräknas de uppgå till knappt 27 milj. ton (år 1978 24,5 milj. ton). Bakom leveransökningen, som är mest påtaglig för högfosformalm och kulsinter, ligger i första hand en viss uppgång av stålproduktionen och en betydande höjning av sjöfrakterna, som stimulerar leveranserna från mer närbelägna gruvor.

Även produktionen har kunnat ökas kraftigt till följd av dels att de alltför stora malmlagren har kunnat avvecklas sedan år 1978, dels det väsentligt förbättrade leveransläget. För år 1979 uppgick malmproduktionen till knappt 24 milj. ton (år 1978 18 milj. ton).

Till följd av den ökade efterfrågan på kulsinter har LKAB under våren och hösten 1979 återupptagit produktionen vid de kulsinterverk i Malmberget och Kiruna som fått ställas av under de tidigare krisåren. Genom dessa åtgärder har produktionen av kulsinter under år 1979 ökat till drygt 6 milj. ton (år 1978 3 milj. ton).

Även om avsättningen utvecklas positivt har malmprisnivån under år 1979 varit otillfredsställande. Ett betydande överutbud av järnmalm har förelegat under året. Den mindre prisuppgången under år 1979 har inte varit tillräcklig för att kompensera den allmänna kostnadsutvecklingen. Därtill kommer att den sjunkande kursen på US dollar medför en successiv urholkning av de i dollar avtalade priserna. Den minskning av förlusten som trots allt kan noteras för år 1979 är hänförlig till ett förbättrat kapacitetsutnyttjande samt kostnadssänkningar. Resultatutvecklingen framgår av följande tabell:

Resultatutveckling för LKAB-koncernen år 1979 (prel. uppgifter, milj. kr.)

Rörelsens intäkter	2 270
Rörelsens kostnader	-2 267
Rörelseresultat före avskrivningar	3
Planenliga avskrivningar	-243
Rörelseresultat efter avskrivningar	-240
Finansnetto	-187
Fastighetsskatter	-15
Resultat efter avskrivningar, finansnetto och fastighetsskatter	-442

Investeringsverksamheten har under året varit begränsad och helt inriktad på att genomföra endast de mest nödvändiga reinvesteringarna.

LKAB konstaterar i sin skrivelse att, även om vissa av de förutsättningar som låg till grund för huvudslutsatsen i strukturutredningen om LKAB:s framtida verksamhet har förändrats, totalbedömningen är oförändrad. Detta innebär således att möjligheterna är goda för LKAB att fortleva långsiktigt som ett betydande järnmalmföretag. Bolaget framhåller dock att även om det från år 1979 gällande nya avtalet med statens järnvägar har medfört lättnader i fraktkostnader de betydande kostnaderna för järnvägsfrakterna alltjämt är en stor belastning för företagets resultat.

Som framgår av resultaträkningen, bedöms LKAB-koncernens resultat för år 1979 efter planenliga avskrivningar, finansiellt netto och fastighets-skatter innebära en förlust av ca 440 milj. kr. Med anledning härav har LKAB begärt för förlusttäckning ett lån på 440 milj. kr. med villkorlig återbetalningsskyldighet. Vad gäller LKAB:s resultatutveckling för åren 1980 och 1981 räknar företaget med att redovisa en resultatförbättring med successivt minskade förluster. LKAB understryker dock att osäkerheten i resultatprognosen är tämligen stor, framför allt för år 1981. Prognosen bygger på vissa antaganden beträffande bl. a. leveransutvecklingen, prisutvecklingen, valutakurserna samt den fortsatta effektiviseringen.

Jag finner att staten bör täcka 1979 års förlust i LKAB. Med hänsyn till de framtidssatsningar som kan bli aktuella inom LKAB och den osäkra resultatprognosen bör förlusten enligt min mening täckas genom tillskott. Jag förordar därför att Statsföretag får ett ägartillskott på 440 milj. kr. för förlusttäckning i LKAB.

Med hänsyn till osäkerheten i resultatprognoserna för åren 1980 och 1981 är jag nu inte beredd att förordas att staten skall skjuta till medel för att täcka LKAB:s beräknade förluster för dessa år. Företagets egna resultatprognoser för åren tyder dock på fortsatt behov av statliga medel. Frågan får därvid bedömas ur ett vidare statsfinansiellt perspektiv.

Riksdagens beslut våren 1979 rörande finansiell rekonstruktion av LKAB innehöll även ett uttalande att regeringen bör lägga fram ett förslag för riksdagen om finansiering av om- och tillbyggnad av LKAB:s kulsinterverk i Kiruna.

Inom LKAB har en utredning om förutsättningarna för att investera i en om- och tillbyggnad av kulsinterverket i Kiruna genomförts. Styrelserna i LKAB och Statsföretag har fattat beslut om att genomföra investeringen och upphandlingen har delvis genomförts. Statsföretag har i en skrivelse den 15 januari 1980 till regeringen begärt statlig finansiell medverkan i investeringen.

Frågan om utbyggnad av kapaciteten för kulsinter i Kiruna och en samtidig modernisering av det befintliga kulsinterverket har aktualiserats från två olika utgångspunkter, nämligen dels en sannolikt vikande marknad för de redan nu olönsamma högfosformalmprodukterna dels möjligheten för LKAB att successivt öka avsättningen av kulsinter.

Det väntade bortfallet av väsentliga delar av fosformalmmarknaden under första hälften av 1980-talet har samband med den omstrukturering av stålindustrin som nu äger rum inom LKAB:s viktigaste fosformarknader inom de Europeiska Gemenskaperna (EG) i Belgien och Saar-området. Stålindustrin i dessa regioner har drabbats hårt av de senaste årens lågkonjunktur, vilken tvingar fram omstruktureringsplaner och nedläggningar. Från marknadssynpunkt är det angeläget för LKAB att successivt kunna frigöra sig från det stora beroendet av fosformalkunderna inom EG.

Fosformalmen har såvitt LKAB kan bedöma ingen lönsam framtid. LKAB producerar idag 10–12 milj. ton fosformalm. Fosformalmen är vid nuvarande prisnivå en olönsam produkt. Brytningen av de nuvarande kvantiteterna är en nödvändig förutsättning för all annan produktion i Kirunagruvan. Ett bortfall av större fosformalskvantiteter skulle drabba verksamheten vid gruvan mycket hårt. Det är därför nödvändigt för LKAB att redan nu planera för ökad defosforisering av fosformalmen och vidareförädling till kulsinter.

LKAB har tre kulsinterverk, nämligen i Kiruna, Malmberget och Svappavaara. Kulsinterkapaciteten uppgår till totalt 9 milj. ton. Under de

gångna krisåren minskade försäljningen av kulsinter kraftigt och marknadsbortfallet tvingade LKAB att stänga produktionen vid två av kulsinterverken. Till följd av det förbättrade leveransläget under år 1978 och än mer under år 1979 har avsättningen av kulsinter åter ökat och de avstängda kulsinterverken är nu åter i full drift.

LKAB bedömer att det finns möjligheter att avsätta ökade kvantiteter av kulsinter på marknaden trots att flertalet tillgängliga internationella prognoser visar ett överutbud under 1980-talets första hälft, dvs. så långt prognoserna sträcker sig. Skälen till denna syn på marknadsutvecklingen beror på LKAB:s möjligheter att framställa kulsinter till konkurrenskraftiga kostnader och en prissättning som gör kulsinter attraktivt för stålverken. Möjligheterna att hos vissa kunder ersätta bortfallet av högfosformalm med LKAB-kulsinter väntas också innebära en ökad avsättning av kulsinter.

LKAB:s produktionskostnader för kulsinter ligger lägre än motsvarande kostnader hos konkurrenterna. Priset för kulsinter ger f. n. full kostnadstäckning. Orsaken är att LKAB:s moderna kulsinterverk har vissa driftkostnads fördelar gentemot de flesta konkurrenter, främst beroende på lägre energikostnader. Med tillfredsställande sjöfrakter och kostnader för järnvägstransporter och ökande energikostnader bör kulsinter från LKAB ha en god konkurrenskraft i Europa och även på andra intressanta, växande marknader.

Investeringen i kulsinterverket i Kiruna är kostnadsberäknad till ca 420 milj. kr. i löpande penningvärde. Investeringen beräknas vara genomförd före utgången av år 1981. Produktionskapaciteten kommer att uppgå till ca 3,5 milj. ton per år mot 2 milj. ton f. n.

Någon egentlig personalökning i förhållande till det befintliga kulsinterverket i Kiruna blir inte aktuell. Personalbehovet under anläggningstiden uppgår till ca 200 personer.

Investeringens lönsamhet beror i hög grad av utvecklingen på kulsintermarknaden. Om möjligheten att avsätta kulsinter skulle vara begränsad, minskar kapacitetsutnyttjandet i det nya verket och därmed lönsamheten. Effekterna av ett minskat kapacitetsutnyttjande måste dock enligt LKAB:s uppfattning ges en nyanserad bedömning, eftersom det närmast är frågan om hur länge det dröjer innan tillräcklig avsättning av kulsinter kan erhållas. Företaget anser det mest sannolikt att en tillräcklig avsättning föreligger då ett nytt verk skulle kunna tas i drift, samtidigt som avsättningen för högfosformalm är minskad vid denna tidpunkt. Mot denna bakgrund bör enligt LKAB en tillfredsställande lönsamhet kunna uppnås.

Investeringsprojektet kommer också att inverka på LKAB:s totala ekonomi. Fr. o. m. år 1982 beräknas det nya kulsinterverket således medföra förbättrade resultat efter räntor och avskrivningar för Kirunarörelsen.

När det gäller finansieringen av investeringen har Statsföretag och LKAB gjort den bedömningen att den finansiella situationen i företaget är

sådan att finansieringshjälp måste erhållas. Ett stort reinvesteringsbehov föreligger inom LKAB. Därtill kommer behov av expansionsinvesteringar för att förbättra lönsamheten. Statsföretag framhåller att självfinansieringsförmågan inom LKAB måste bedömas som svag och att det är viktigt att bibehålla företagets möjligheter till extern upplåning i samband med expansionsinvesteringarna. Inom Statsföretagsgruppen finns inte finansiellt utrymme för att genomföra investeringen i ett kulsinterverk. Statsföretag hemställer med anledning härav om ett tillskott på 150 milj. kr. för att stärka LKAB:s egna kapital och ett lån på 270 milj. kr. med tre års räntefrihet.

Enligt vad jag har erfarit pågår inom LKAB ett utredningsarbete rörande olika investeringsprojekt för att förbättra företagets konkurrenskraft. Jag anser att det är väsentligt att LKAB får möjlighet att på ett flexibelt sätt anpassa sig till förändringarna i marknaden för företagets olika produkter. För att stärka LKAB:s förmåga att på egen hand finansiera de framtidsinvesteringar som ledningen bedömer lämpligast inom ramen för de ekonomiska resurser som står till företagets förfogande bedömer jag det lämpligt att, utöver täckningen av 1979 års förlust, även öka LKAB:s egna kapital med 200 milj. kr. Ett tillskott på 200 milj. kr. bör tillföras Statsföretag för detta ändamål.

Jag är alltså inte beredd att godta det förslag till finansiering av ett kulsinterverk som Statsföretag kommit in med. Genom den föreslagna förstärkningen av LKAB:s egna kapital anser jag att företaget fått ökad handlingsfrihet att genomföra olika investeringsprojekt. Enligt min bedömning bör härigenom riksdagens önskemål ha tillgodosetts om ett förslag från regeringen om statlig medverkan vid finansieringen av ett kulsinterverk.

Med hänvisning till vad jag har anfört om förlusttäckning och ökning av egna kapitalet i LKAB förordar jag att ett reservationsanslag av 640 milj. kr. för ändamålet tas upp på tilläggsbudget II till statsbudgeten för innevarande budgetår.

8 Medelstillskott för Uddcomb

Genom beslut av riksdagen (prop. 1978/79:104, NU 1978/79:32, rskr 1978/79:241) erhöll Statsföretag ett kapitaltillskott om 114,3 milj. kr., avsett att hos Uddcomb täcka balanserade förluster, 1978 års rörelseförlust och nedskrivningar av vissa anläggningstillgångar. Härigenom genomfördes en första etapp av en rekonstruktion av Uddcomb. En andra etapp av rekonstruktionen ansågs kunna omfatta medelstillskott för att täcka rörelseförluster under rekonstruktionsperioden 1979–1981 och nedskrivningsbehov avseende vissa anläggningstillgångar samt förstärkning av soliditeten till en nivå som är lämplig för bolagets framtida verksamhet.

I riksdagens beslut betonades att en framtida produktion vid Uddcomb till väsentlig del måste ligga inom nya verksamhetsområden. Den beslutade finansiella rekonstruktionen var avsedd att skapa underlag för en prövning av företagets framtid.

Statsföretag har i skrivelse den 15 januari 1980 hemställt om statligt bidrag för att täcka 1979 års rörelseförlust i Uddcomb. Av skrivelsen framgår bl. a. följande:

Uddcomb bedriver f. n. sin huvudsakliga verksamhet inom tre produktområden, nämligen kärnkraftkomponenter, processutrustning och anläggningsservice. Efterfrågan på kärnkraftkomponenter har år 1979 ytterligare mattats på exportmarknaden och i huvudsak försvunnit på hemmamarknaden. Detta har för Uddcombs del inneburit att den tyska systemleverantören Kraftwerk Union AG har sagt upp sitt samarbetsavtal med Uddcomb från och med december 1979 på grund av brist på order för sitt kärnkraftsystem. Uddcombs ineliggande orderstock på kärnkraftkomponenter sträcker sig t. o. m. första halvåret 1982. Uddcombs konkurrenskraft inom produktområdet kärnkraftkomponenter har gradvis försämrats på grund av bl. a. för låg produktionsvolym.

Uddcomb har lämnat ett stort antal offerter avseende leverans av processutrustning. Offerterna har emellertid resulterat i endast ett fåtal order. Uddcomb har på detta område en betydande konkurrensnackdel då bolaget saknar närmare samband till andra led i tillverkningskedjan för sådan utrustning. Produktområdet anläggningsservice är lönsamt men lämnar endast små bidrag till driftresultatet. Omfattningen av denna verksamhetsgren är beroende av utbyggnadstakten för kärnkraft, fossila kraftverk och tyngre processindustri.

Verksamheten inom Uddcombs tre produktområden belägger f. n. endast ca 60 % av företagets produktionskapacitet. Återstående kapacitet har kunnat utnyttjas för legoarbeten. Uddcomb har vidtagit en rad åtgärder för att söka kompensera den ogynnsamma utvecklingen. En ny organisation har införts. Ett arbete pågår för att förbättra företagets produktivitet, administrativa system och lönsamhet.

I sin skrivelse framhåller dock Statsföretag att två av Uddcombs verksamhetsgrenar, kraftverksutrustning och processutrustning, har dåliga affärsförutsättningar. Dessutom har Uddcombs konkurrenskraft inom dessa verksamhetsgrenar successivt urholkats.

Enligt Statsföretags uppfattning kommer pågående arbete med att finna komplement till nuvarande verksamhetsområden endast att ge ett marginellt tillskott till sysselsättningen på kort sikt. Mot denna bakgrund har Statsföretag i samråd med Uddcomb beslutat att tillsätta en utredningsgrupp bestående av representanter för Uddcombs företagsledning, de fackliga organisationerna och Statsföretag samt externa specialister, vilken skall söka föreslå en framtida inriktning av företaget. Gruppens uppgift är att formulera affärsidéer och utreda affärsförutsättningar och konkurrens-

kraft för befintliga och nya verksamhetsområden. Gruppen skall vidare belysa alternativa inriktningar, föreslå åtgärder och ange nödvändiga resurser för att Uddcomb skall kunna bli självbärande inom en rimlig tidsperiod.

Utredningsarbetet har påbörjats och gruppens resultat och rekommendationer beräknas föreligga hösten 1980.

I avvaktan på gruppens resultat och rekommendationer hemställer Statsföretag om ett statligt bidrag på 36 milj. kr. för att täcka 1979 års rörelseförlust i Uddcomb. Statsföretag begär vidare att få återkomma med hemställan om ytterligare medelstillskott för Uddcomb när nämnda utredningsarbete avslutats.

Jag delar Statsföretags uppfattning om att den partsammansatta arbetsgruppens resultat och rekommendationer bör avvaktas innan beslut fattas om Uddcombs framtida verksamhet. Ett sådant beslut bör kunna fattas under första delen av år 1981. Jag förordar därför att staten lämnar Statsföretag ett medelstillskott på 36 milj. kr. för att täcka 1979 års rörelseförlust i Uddcomb. Medlen bör anvisas på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1979/80.

9 Framtida förlusttäckning inom Eiser

Genom riksdagens beslut hösten 1978 (prop. 1978/79: 43 bil. 1, NU 1978/79:16, rskr 1978/79:122) lämnades ett medelstillskott till Statsföretag av 30,1 milj. kr. Av dessa medel skall 29,1 milj. kr. användas för att under tiden den 1 januari 1979—den 30 juni 1980 upprätthålla driften vid dotterbolaget Eisers enheter i Norsjö och Sollefteå. Det återstående beloppet, 1 milj. kr., skall Statsföretag använda för att under åren 1979 och 1980 undersöka möjligheterna att till de nämnda orterna förlägga annan produktion än tekotillverkning.

Genom riksdagens beslut våren 1979 (prop. 1978/79:125 bil. 11, NU 1978/79:54, rskr 1978/79:447) lämnades ett medelstillskott för Eiser av 24,5 milj. kr. För 22,5 milj. kr. av dessa medel skulle bolaget upprätthålla driften vid enheterna i Kramfors, Lycksele och Skellefteå under år 1979. 1 milj. kr. skulle användas för att under år 1979 bedriva en sökprocess efter produkter som hittills inte hade tillverkats vid nämnda enheter och som hade möjlighet att bli lönsamma. Återstående 1 milj. kr. skulle användas för att utvärdera och utveckla de förslag till nya produkter som hade tagits fram av de anställda i Lycksele och Skellefteå.

Bakgrunden till riksdagsbesluten är två offerter från Statsföretag om att under de angivna tidsperioderna upprätthålla viss sysselsättning på de nämnda orterna.

Om Statsföretag lyckades förlägga annan verksamhet till berörda orter under offertperioderna fick Statsföretag utnyttja viss del av offertmedlen för att starta sådan ny produktion.

Den av Statsföretag och Eiser bedrivna sökprocessen har resulterat i att ett antal Eiseranställda vid enheterna i Norrland har kunnat få sysselsättning i annan verksamhet än tekoproduktion. I dessa fall har viss del av offertstöden i enlighet med riksdagens beslut använts för att starta den nya verksamheten. Medlen betalas ut av Statsföretag enligt en i förväg uppgjord plan som i regel omfattar två år. För att kontrollera att verksamheten bedrivs enligt uppgjorda planer äger Statsföretag rätt att genom revisor följa utvecklingen i företagen.

Tekoproduktionen i Kramfors har upphört. De 30 anställda arbetar i det av Eiser helägda dotterbolaget Limsta Produkter AB som tillverkar väffeljärn.

Enheten i Sollefteå kommer Eiser att behålla. Antalet anställda har utökats till 87 och enheten ingår liksom tidigare i trikådivisionen.

I Lycksele har Eiser bildat dotterbolaget Effektregeringsdon AB för tillverkning av steglösa strömbrytare. Verksamheten startade i mitten av januari 1980 då 12 anställda övergick från tekotillverkning till det nya bolaget. Under år 1980 finns planer på att öka antalet anställda inom Effektregeringsdon till drygt 20. Den 31 januari 1980 kommer fem personer från Eiser att börja i det nystartade företaget Sittex AB som skall tillverka stoppmöbler. Ytterligare fem personer kommer att övergå till Sittex den 31 mars i år. Övriga 40 anställda i Lycksele fortsätter med tekoproduktion och ingår i Eisers dotterbolag Trivab Konfektions AB. Produktionen kommer till stor del att bestå av sömnad av sjukhuskläder.

Från Eisers enhet i Norsjö, som ingår i dotterbolaget Algots AB, övergick 20 anställda i slutet av oktober 1979 till hydraulikbolaget Lotab. I mitten av november samma år gick ytterligare 20 personer över från tekoproduktion till det nystartade bolaget Allsöm Norsjö AB. Bolaget bedriver nätlingsverksamhet åt ett skoföretag i Örebro. Bolaget Mac Scott AB har etablerat en tillverkningsenhet i Norsjö. I enlighet med avtalet med Eiser har 30 anställda vid Norsjöenheten börjat hos Mac Scott den 1 januari 1980. Tillverkningen utgörs i huvudsak av kjolar. Eiser har varslat återstående 34 anställda i Norsjö om uppsägning. Deras sista anställningsdag blir den 30 juni eller 10 juli 1980. Statsföretags arbete med att finna ny sysselsättning åt även dessa 34 personer kommer att pågå till dess att anställningen upphört.

Trots stora ansträngningar från Statsföretags sida blev försöken att skapa nya arbetstillfällen i Skellefteå resultatlösa. Av denna anledning beslutade Eiser att efter offerttidens slut minska personalstyrkan till ca 90 anställda.

Den av Statsföretag bedrivna sökprocessen under år 1979 har sålunda resulterat i att ca 130 tidigare Eiseranställda övergått eller kommer att övergå till ny verksamhet. Dessa nya arbetstillfällen kommer att stärka näringslivet på resp. ort. Genom att näringslivet blir mer diversifierat blir arbetsmarknaden mer motståndskraftig mot strukturförändringar och konjunkturvariationer.

Statsföretag har beslutat att Eiser även efter offerttidens utgång skall behålla viss tekoproduktion i Sollefteå, Lycksele och Skellefteå. Antalet anställda beräknas uppgå till ca 215 personer. Varaktigheten av tekoproduktionen är enligt Statsföretags uppfattning beroende av om produktionen kan bli lönsam.

Den 29 november 1978 uppdrog dåvarande chefen för industridepartementet åt direktör Gunnar Lund att undersöka om sådana förslag till nya produkter som de anställda vid Eisers enheter i Lycksele och Skellefteå presenterat kunde förverkligas. Den 21 december 1979 redovisades resultatet av utredningen i en särskild promemoria, Rapport angående produktutveckling av arbetskläder vid tekofabrikerna i Skellefteå och Lycksele. I rapporten konstateras att det måste anses högst önskvärt och försvarligt att påbörjat utvecklingsarbete får fortsätta både vad avser sjukhuskläder i Lycksele och arbetskläder i Skellefteå samt att särskilda medel ställs till förfogande härför.

Från Eiser har jag inhämtat följande. Bolaget har beslutat att produktutveckling av sjukhuskläder i Lycksele skall ske inom ramen för Trivabs ordinarie produktutvecklingsarbete.

Det löntagarägda företaget Norrkläder ek. för. i Skellefteå bildades i oktober 1979 av några f. d. anställda vid Eisers enhet i Skellefteå. Företagets målsättning är att utveckla, tillverka och försälja ändamålsenliga arbets-, fritids- och baskläder. Produktionen beräknas starta i januari 1980. Eiser är berett, under vissa förutsättningar, att ge Norrkläder ett räntefritt lån av 600 000 kr. som skall amorteras med 10 % av företagets årsvinst under 15 år. Det skuldbelopp som återstår efter 15 år avser Eiser att efterge. Eiser har vidare förklarat sig villigt att för en symbolisk hyreskostnad låna ut maskiner och utrustning till Norrkläder. Dessutom är Eiser berett att överlåta till Norrkläder det utrednings- och produktutvecklingsmaterial som kom fram vid Skellefteåenheten år 1979. Detta sker under förutsättning att Norrkläder ingår ett avtal med upphovsmännen till svets- och fryshusoverallerna med innebörden att Eiser inte blir ekonomiskt skadeståndsskyldigt om produkterna kommer ut på marknaden.

Det ekonomiska utfallet för Eisers Norrlandsenheter kommer att bli bättre än vad som förutsågs i offerterna. Anledningen till det bättre resultatutfallet är en bättre konjunktur och en lönsammare produktsammansättning.

I de nämnda riksdagsbesluten förutsattes att om resultatutfallet blir bättre än vad som antogs i offerterna skall Statsföretag betala in överskottet till statsverket. Statsföretag har beräknat att det ekonomiska utfallet för verksamheten vid enheterna i Norrland blir sådant att Statsföretag i enlighet härmed är återbetalningspliktigt med totalt ca 13 milj. kr. efter offertperiodernas slut. De prognoser som Eiser har gjort över resultatet för de enheter i Norrland som skall bedriva tekoproduktion pekar emellertid på en förlust av ca 14 milj. kr. under ett års tid efter de angivna offertperioder-

nas slut. De medel som Statsföretag sålunda är skyldigt att återbetala motsvarar i stort sett den beräknade förlusten. Min uppfattning är att Statsföretag bör få behålla dessa medel. Av medlen vill Statsföretag använda 1 milj. kr. för en fortsatt sökprocess under år 1980. Resterande belopp bör användas för framtida förlusttäckning. Detta kommer enligt min mening att underlätta för Eiser att rekonstruera verksamheten vid enheterna i Norrland. Detta innebär att förslaget om fortsatt produktutveckling av arbetskläder i Skellefteå tillgodoses genom att en förutsättning för att Eiser på tidigare angivet sätt skall medverka i finansieringen av Norrkläders verksamhet uppfylls.

De tidigare nämnda riksdagsbesluten avseende kapitaltillskott om 54,6 milj. kr. för Eiser innebar att om Statsföretag under offertperioderna lyckades förlägga annan verksamhet till orter i Norrland där Eiser har verksamhet gavs Statsföretag möjlighet att utnyttja viss del av offertmedlen för att starta sådan ny produktion. Enligt min uppfattning bör Statsföretag ges denna möjlighet även efter offerttidernas slut.

Jag förordar sålunda att regeringen inhämtar riksdagens godkännande av att de i statsbudgeten för budgetåret 1978/79 uppförda reservationsanslagen G 5. Medelstillskott till Statsföretag AB och G 11. Medelstillskott för AB Eiser på angivet sätt får användas för förlusttäckning samt för att söka och starta ny verksamhet.

10 Affärsverksdelegationen

Genom beslut av riksdagen (prop. 1969:121, SU 1969:168, rskr 1969:381) inrättades affärsverksdelegationen med uppgift att bl. a. vara kontaktorgan mellan affärsverken och de statliga bolagen samt framlägga förslag om samordning av verkens och bolagens verksamhet. Fördelen med delegationen bedömdes främst ligga i möjligheterna till kontakt i produktions- och utvecklingstekniska samt marknadsmässiga frågor. Affärsverksdelegationen har sedan sin tillkomst, på sätt som föreslogs i nämnda proposition, bestått av styrelsen i Statsföretag och en företrädare från kommunikationsdepartementet.

Statsföretagsutredningen har granskat den verksamhet delegationen bedrivit och anser, med hänsyn till att delegationen inte haft några person samband med affärsverken och inte haft några sekretariatsresurser, att förutsättningar har saknats för att på eget initiativ ta upp samordningsfrågor. Utredningen konstaterar att delegationen inte har kommit att spela någon egentlig roll och att den numera existerar endast formellt.

Utredningen är tveksam till om ett övergripande organ som affärsverksdelegationen – oavsett sammansättning – är ett lämpligt instrument när det gäller att initiera samverkan. Utredningen har därför inte funnit skäl att förorda att affärsverksdelegationen behålls utan föreslår att den avvecklas.

Samtliga remissinstanser som har yttrat sig om detta förslag tillstyrker att affärsverksdelegationen avvecklas.

Jag delar denna bedömning och förordar att affärsverksdelegationen upphör vid utgången av år 1980.

11 Styrelsen för domänverket

Riksdagen beslöt år 1968 (prop. 1968: 103, JoU 1968: 32, rskr 1968: 269) godkänna vissa åtgärder som avsåg att effektivisera och samordna statens skogsföretag m. m. Åtgärderna avsåg domänverket och ASSI.

En av de beslutade åtgärderna gällde en samordnad ledning av de båda företagen. En särskild verksstyrelse inrättades för domänverket. Denna styrelse skulle genom personidentitet närmast vara densamma som styrelsen för ASSI. Regeringen utser ledamöterna i styrelsen för domänverket och valde intill år 1970 även ledamöterna i styrelsen för ASSI genom att företräda staten som aktieägare vid bolagets ordinarie bolagsstämma.

Staten överlät ASSI till Statsföretag den 1 januari 1970. Fr. o. m. år 1970 är det Statsföretag som väljer styrelse i ASSI. Den personidentitet som enligt riksdagens beslut skall gälla i fråga om styrelserna i verket och bolaget har härigenom efter hand blivit allt svårare att åstadkomma. De kunskaper och erfarenheter som bör besittas av styrelseledamöterna i industriföretaget är inte alltid de lämpligaste för ledamöterna i verksstyrelsen och tvärtom.

Med stöd av vad jag anfört förordar jag att regeringen vid utseende av ledamöter i styrelsen för domänverket i fortsättningen inte skall vara bunden vid att låta dessa närmast vara desamma som ledamöterna i ASSI:s styrelse.

Statsföretagsutredningen har bl. a. lämnat vissa förslag om ökat samarbete mellan domänverket och ASSI. Dessa förslag övervägs inom regeringskansliet. Den föreslagna ändringen i fråga om styrelsens sammansättning anser jag kunna genomföras utan hinder härav.

Styrelsesamordningen är beslutad av riksdagen. Förslaget om upphävande av denna samordning bör därför underställas riksdagen.

12 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Medelstillskott till Statsföretag AB för Kockumsföretagen* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 265 000 000 kr.,

2. till *Medelstillskott till Statsföretag AB för Luossavaara-Kiiruna-vaara AB* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 640 000 000 kr.,
3. till *Medelstillskott till Statsföretag AB för Uddcomb Sweden AB* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 36 000 000 kr.,
4. godkänna vad jag har förordat om användningen av reservationsanslagen *Medelstillskott till Statsföretag AB* och *Medelstillskott för AB Eiser*,
5. godkänna vad jag har förordat beträffande avskaffande av affärsverksdelegationen,
6. godkänna vad jag har förordat beträffande styrelsen för domänverket.

13 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom propositionen föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 januari 1980 ..	2
1. Inledning	2
2. Statsföretagsgruppens utveckling åren 1970–1979	4
2.1 Statsföretags bildande och uppgifter	4
2.2 Statsföretagsgruppens sammansättning	5
2.3 Statsföretagsgruppens ekonomiska utveckling	6
3. Statsföretagsutredningens förslag	7
4. Vissa preciseringar av Statsföretagsgruppens nuvarande målsätt- ning	8
4.1 Statsföretagsgruppens möjlighet till expansion	9
4.2 Krav på avkastning från Statsföretag	10
4.3 Övrigt	11
5. Bedömning av Statsföretagsgruppens ekonomiska utveckling un- der åren 1980 och 1981	12
6. Medelstillskott för Kockumsföretagen	14
6.1 Kockumsföretagens verksamhet	14
6.2 Statsföretags skrivelse	15
6.3 Finansiering av Kockumsföretagen	18
7. Medelstillskott för LKAB	19
8. Medelstillskott för Uddcomb	23
9. Framtida förlusttäckning inom Eiser	25
10. Affärsverksdelegationen	28
11. Styrelsen för domänverket	29
12. Hemställan	29
13. Beslut	30

